

Posudek oponenta diplomové práce

Autor posudku: **Jiří Koubek**

Název práce: *Euroskepticismus KSČM a ODS*

Autor práce: **Tomáš Jirota**

Práce si klade za cíl teoreticky zařadit a vzájemně porovnat euroskepticismus dvou relevantních českých politických stran. Autor tak činí pomocí velmi mělkého a povrchního prozkoumání volebních programů pro sněmovní a evropské volby, kterýžto postup vydává za kritickou diskursivní analýzu (!) V Jirotově praxi tato metoda vypadá tak, že autor odcituje pasáž z volebního programu (často – z povahy věci – nějakou velmi vágní a obecnou tezi či dokonce frázi) a z ní v bezprostředně následující větě nebo dvou dovodí závěr, který – ani při nelepší fantazii oponenta diplomové práce – s dotyčnou floskulí nelze nikterak propojit. Např. tento úryvek z programu KSČM: „*Respektování možností ekonomiky ČR při vstupu do Evropské měnové unie (EMU). Přejít na euro by neměl být na úkor sociální a hospodářské stability země*“ (KSČM 2006). KSČM „*prosazuje, aby členství ani následné upořádání EU nebyly na úkor národních zájmů ČR a byly všestranně využity všechny pozitivní stránky integračních procesů.*“ A Jirotův bezprostředně následující diskurzivně-analytický komentář: „*Kromě tohoto KSČM prosazovala tezi, aby členské státy EU vycházely z mezinárodního práva, vzájemně se mezi sebou respektovaly a také, aby se usilovalo o eliminaci zbraní hromadného ničení (KSČM 2006). Z výše uvedeného vyplývá, že KSČM je stranou, která se vymezuje vůči establishmentu vládních stran resp. establishmentu EU. Zůstává tak euroskeptickou protestní stranou dle naší operacionalizace.*“ Kde je protest proti establishmentu? V opatrném kondicionálu? (...přechod by neměl být...) Ve volání po konzervativních hodnotách jako stabilita či národní zájem?? V apelu na *pozitivní stránky integračních procesů*, na mezinárodní právo?

Přitom stěžejní programový dokument ODS *Manifest českého eurorealismu*, který navíc na rozdíl od volebně-programových floskulí rozhodně není nezajímavý, by si po podrobení důkladné kritické diskursivní analýze přímo volal! Tomáš Jirota však tomuto materiálu věnuje jeden obsáhlejší odstavec (s.48-9), který je navíc z velké části vyplněn dlouhou citací. Z neznámého důvodu si ale Jirota opět vybral jednu z nejfrázovitějších, „nejnudnějších“ pasáží Manifestu, který se jinak vyostřenými polemickými (a bytostně kontroverzními) tezemi jen hemží.

Konceptuálně se sice práce opírá o relevantní teorii (lze dokonce říci, že teoretická kapitola je o něco lepší než zbytek textu), je však otázkou, co podstatného a ne-triviálního dokáže Jirota pomocí těchto teorií ukázat. Text je vystavěn prakticky výhradně na Szczerbiakově a Taggartově typologii (tvrdý vs. měkký euroskepticismus). Ostatní přístupy (Kopecký a Mudde, Flood a Usherwood, Conti) jsou v textu zmíněny a vcelku korektně – byť místy nesrozumitelně (o tom ještě níže) – představeny. Jinými slovy, autor prokazuje (snaží se prokázat), že je zná, ale nepracuje s nimi.

Jirota si klade dvě výzkumné otázky. „*Je KSČM a ODS euroskeptická dle vymezení typologie Taggarta a Szczerbiaka a v jakém smyslu?*“ Odpovídá na ni kladně a kloní se ke kategorii „měkkého euroskepticismu“. A tím se vracím ke své poznámce o trivialitě a signifikaci zjištění. I elementárně orientovaný laický pozorovatel české politiky připustí, že ani jedna z dvojice ODS, KSČM nesplňuje přísná měřítka tvrdého euroskepticismu, neb ani jedna otevřeně neagituje za vystoupení republiky z Unie, ani principiálně a fundamentálně

neodmítá existenci EU a integraci jako takovou. Teoretický aparát použitý u první otázky tak nedokáže postihnout ani rozdíl *mezi* KSČM a ODS, ale ani rozdíl *mezi různými časovými fázemi* euroskepticismu v rámci ODS.

Druhá výzkumná otázka se snaží překročit banálnost dosavadního zjištění tím, že se ptá právě po diferencích. Ve své pracovní hypotéze pro druhou otázku Jirota u KSČM předpokládá euroskepticismus protestního typu, zatímco u ODS „*poslouží euroskepticismus v rovině stranického boje mezi různými frakcemi.*“ Z této vágní formulace není zcela jasné, zda tím Jirota míní Taggartův (1998) „čtvrtý“ typ *euroskeptických frakcí* (vedle stran euroskepticky monotematických, protestních a zavedených). Každopádně po provedení „analýzy“ se kloní ke „třetímu“ typu *zavedené strany s euroskeptickou pozicí*, přičemž tento nesoulad mezi hypotézou a závěrem nikterak blíže nevysvětluje ani nekomentuje.

Nyní zpět k metodě. Jirota v úvodu avizuje, že diskursivní analýzu použije pro odpověď na první výzkumnou otázku. Co se druhé otázky týče, autor nijak nespecifikuje, jakou metodu uplatní. Uvádí jen, že klíčem k posouzení bude výše uvedená Taggartova typologie. Za normálních okolností by tato nejasnost vrhala na práci stín. V tomto případě však stín není viditelný, protože je překryt stínem ještě větším a temnějším: *ani na první otázku totiž Jirota neodpovídá pomocí skutečné diskursivní analýzy. A k veškerým zjištěním tak dospívá na základě diskutabilně podložených dojmových tvrzení. „Z výše uvedeného lze učinit závěr, že za posledních 20 let se stále více ve straně (KSČM – pozn. J.K.) udržuje kulturní hegemonie konzervativního marx-leninského křídla na úkor zastánců reformy.“* Co je oním výše uvedeným, o něž Jirota svou tezi opírá? Nepřistoupení ke Straně evropské levice a odpor k „evropské ústavě“. Argumentačně příznačně slabý je i závěr sekce o KSČM: „*stranu ovládají předně pragmatici – technologové moci, pro které není negace evropské integrace vůbec zásadní. I proto můžeme o KSČM hovořit jako o protestní straně, jež vyznačuje levicovým radikalismem.*“ Není snad *protest* a *levicový radikalismus* přímým opakem pragmatismu, technologie moci a jimi motivované lhostejnosti k evropské integraci???

Autor sotva mohl napsat výrazně kvalitnější práci na základě tak chudého seznamu relevantní literatury (*fakticky* navíc pracuje *jen s částí* uvedených titulů, a to s výjimkou Szczerbiakových a/nebo Taggartových textů skoro výhradně s texty českými: Kubáček, Handl, Havlík, Gjuričová, atd.). Zcela například pomíjí S. Hanleyho a jeho významnou práci, která velmi zdařile zachycuje posun euroskepticismu ODS od druhé poloviny 90.let. Zmiňuje sice koncept voleb prvního/druhého řádu, ale s teorií *fakticky* vůbec nepracuje, autory ani neuvádí v seznamu literatury a koncepty FOE a SOE cituje skrze jistou brněnskou magisterskou práci (!).

Třetí obrovskou slabinou je jazyková stránka. Zaprvé jsou to občasné hrubky. (*subjekty vyjádřili souhlas, Taggartovi typologie, hned dvakrát Topolánkovi vlády...ostatně Topolánkovy vlády byly přece dvě...).* Zadruhé – a bohužel ještě častější – jsou to problematické formulace, zčásti způsobené neobratným překladem z angličtiny (*multilayer nature je mnohvrstevnatá přirozenost, účelová spojka in order to determine je přeložena „v řádu určení“*, a celá věta tudíž nesmyslná. Nebo např. Taggartova-Jirotova definice měkkého euroskepticismu: „*Projevuje se tehdy, pokud není principiální výtkou vůči Evropské unii nebo členství v Evropské unii. Ale existují obavy z jedné nebo z více politických oblastí, které vedou k vyjádření kvalifikované opozice vůči EU nebo takové obavy, kdy je aktuální citění pro národní zájmy, i přes všechny nesouhlasy s vývojem Evropské unie.*“), zčásti autorovou tendencí komplikovat formulace a vyplňovat text „vatou“ (někdy v kombinaci s mediálními klišé). „*První třetina práce se bude pohybovat v mantinelech teoretického vymezení.*“ (Kéž by *mantinely* znovu patřily jen ke *třetinám* hokejových zápasů!) Další příklady: „*Objevitelský étos práce pak cílí právě na korelaci těchto politických aktérů v pozadí vývoje stranického euroskepticismu, volebních výsledků do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (PS PČR) a do voleb do Evropského parlamentu...*“ „*Na uvedené strany politického spektra*

bude uplatněn adekvátní model – teorie, který potvrdí či vyvrátí životaschopnost euroskeptických předpokladů.“ „Závěr je odvozen z empirické analýzy stran střední a východní Evropy, ale též byla teorie přenesena do popření konceptualizace stranické pozice EU ve dvou dimenzích. Vytvořená typologie je také ideální ve smyslu dynamické povahy individuální stranické pozice a navrhuje možný směr vývoje.“ Kapitolka Zvolené prameny a literatura je uvozena klasickou nad-/zbytečnou větou z repertoáru autora-„vataře“: „Pro tuto práci by bylo nemyslitelné nepoužít relevantní zdroje.“ ...to snad pro každou práci....

A zatřetí, jsou to různé, taktéž velmi frekventované překlepy a nepozornosti. Některé z nich jsou vcelku zábavné: například *Burger Speech* Margaret Thatcherové. Nebo nový Jirotův název pro KSČM. Je jen otázkou, kterému Čechovi vlastně komunisté patří: zda knížeti Svatoplukovi, herci Vladimírovi, praotci Praotci či jinému. A zda *Moravou* se tedy míní bývalý poslanec ODS, který proslul svou negativní a pozitivní motivací. (Byla by, uznávám, od oponenta hloupá jízlivost v posudku upozornovat na takový malicherný překlep, kdyby se ovšem varianta „...*Čecha a Moravy*“ v textu nevyskytovala hned pětkrát! To už potom naopak leccos vypovídá o přístupu studenta.) Jiné lapsy tohoto druhu by jistě potěšily leckterého člena identitu a záchranu hledající ODS – například sdělení, že se jeho strana stala členem NATO a nestálým členem RB OSN. (str. 66) Bohužel většina chyb z této kategorie je však vyloženě rušivá, jako když je například významný a obecně známý autor Cas Mudde systematicky „přejmenováván“ na Mude (tato varianta navíc mění výslovnost, a čtenář je z toho po čase vskutku müde).

Závěrem nelze nezmínit některé faktografické chyby, byť některé jsou patrně dány jen nepozorností (tvrzení z úvodu, že ODS i KSČM se účastnily *všech* polistopadových voleb, se dále v textu implicitně uvádí na pravou míru). Pro hlasování o *nedůvěře* vládě koalice nemusí disponovat žádnou „*potřebnou většinou*“. V obdobích 1998-2002 a 2002-6 nebyla ODS *skrytě* v *opozici*. To jen někteří čeští publicisté a politologové o prvním uvedeném období (nesprávně) uvádějí, že byla *skrytě* ve vládní koalici. A vznik kartelové strany je sice „*spojen s existencí masového volebního práva*“, ale asi tak podobně, jako je vynález ledničky spojen s existencí potravin. Jinými slovy: toto tvrzení platí pro *všechny* organizační typy stran mimo strany kádrů (elit). Velmi diskutabilní je Jirotovo nakládání s jedním z již tak nejošidnějších politologických termínů. Tvrzení, že „*velmi zřetelný je antisystémový postoj vůči kapitalistické Evropské unii*“, by mohlo platit pouze za předpokladu, že by se jako kapitalistická sama EU explicitně definovala. Tato teze je navíc dalším dokladem podivného uchopení diskurzivní analýzy. Teze o antisystémovosti opět následuje po citacích z příslušného volebního programu jako např.: „*Vstup do Evropy ano, ale na demokratickém základě.*“, či „*Podporujeme integraci Evropy na rovnoprávných základech. Požadujeme Evropu sociálních jistot, kultury, vzdělanosti, jednoty i národní suverenity, demokracie a lidských práv, míru, bezpečnosti a spolupráce (...)*“ Z těchto vyloženě proevropských a prointegračních tezí však Jirota bezprostředně níže dovozuje, že „*podle kritérií měkkého/tvrkého euroskepticismu stála KSČM v roce 1998 někde na pomezí (!) obou typů stranického euroskepticismu*“. Pokud svá tvrzení o „pomezí“ a „antisystémovosti“ dovozoval z jiných výroků či materiálů, měl je uvést a podrobit skutečné diskurzivní analýze.

Vzhledem k výše uvedeným zásadním výhradám **bohužel nemohu doporučit tuto práci obhajobě.**

V Praze dne 12. 9. 2013